

La formació agrària a Catalunya

El grau de formació dels treballadors és un factor clau per emprendre accions que millorin la competitivitat d'un sector d'activitat. En l'àmbit agrari això és encara més important, atès que la majoria dels treballadors són alhora empresaris. Són aquestes petites empreses les que sovint han d'innovar en aspectes que van des de la producció fins a la comercialització.

La present anàlisi mostra com l'elevat grau d'envelliment dels titulars d'explotacions agràries condiciona la seva formació, que es troba encara per sota de la mitjana de la població catalana. D'altra banda, també es constata que es produeixen significatives diferències en el territori.

L'estudi de les dades referents a la formació dels caps d'explotació que ofereix el cens agrari de 2009 permet diverses lectures sobre la formació dels agricultors catalans. En el conjunt de Catalunya, dels poc més de 60.000 caps d'explotació existents, un 79% afirmen tenir una formació exclusivament pràctica, un 7% tenen estudis professionals, un 2%, estudis universitaris i un 12%, altres estudis.

Aquesta distribució ve molt marcada per factors demogràfics i geogràfics. La relació entre edat i nivell de formació s'observa clarament en els gràfics 1 i 2. Així, si en la població de més de 65 anys la formació exclusivament pràctica és del 93%, en la de menys de 35 anys és només del 49%. A la inversa, la formació universitària o professional assoleix un 29% en el grup més jove, contra un 9% en el de més edat. Ara bé, l'envelliment de la població agrícola catalana, en què el grup de més de 65 anys representa entorn del 30% dels titulars d'explotació (gràfics 3, 4 i 5), fa que el pes dels grups més joves sobre el total sigui relativament escàs.

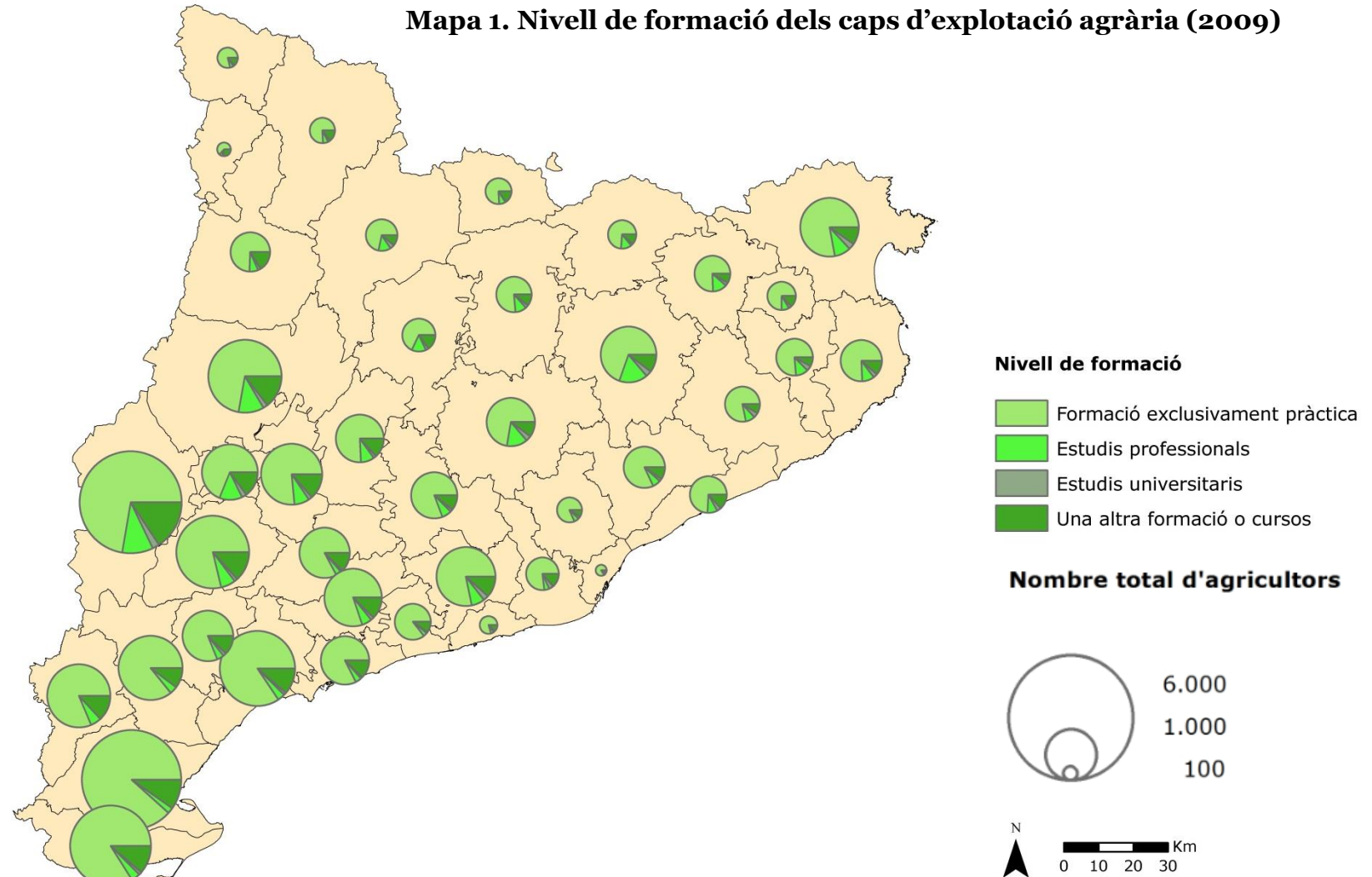
Així mateix, aquesta distribució es veu condicionada, en moltes comarques, per un elevat pes del nombre de treballadors amb experiència exclusivament pràctica. El mapa 1 mostra part de les importants diferències existents. Malgrat que es pugui sospitar algun biaix en les dades del cens agrari (sobretot en les comarques de Tarragona), certament es produeixen diferències territorials importants.

Març de 2013
www.cdr.udl.cat

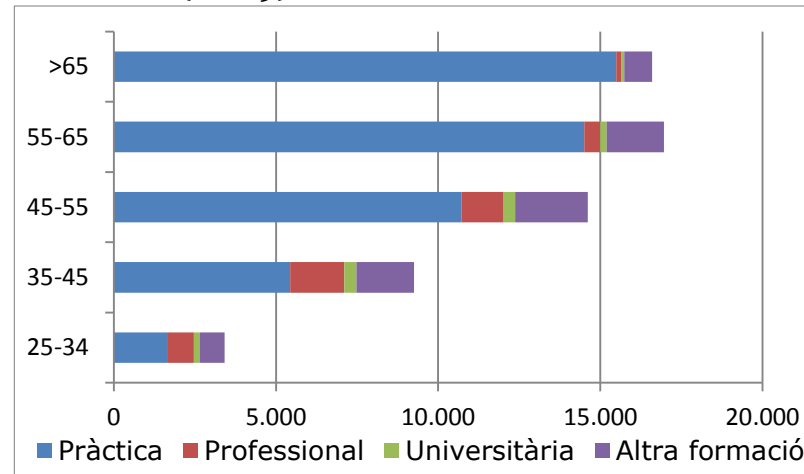

Universitat de Lleida
Càtedra Repsol de Competitivitat
i Desenvolupament Regional

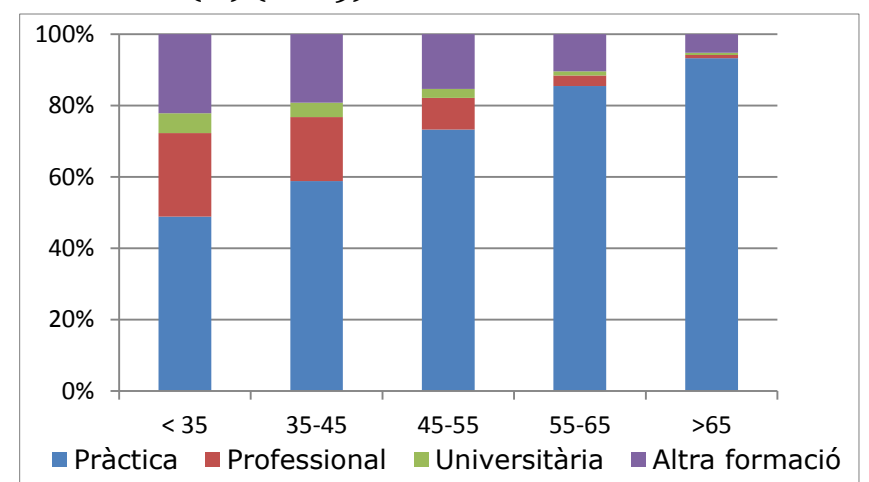
Mapa 1. Nivell de formació dels caps d'explotació agrària (2009)

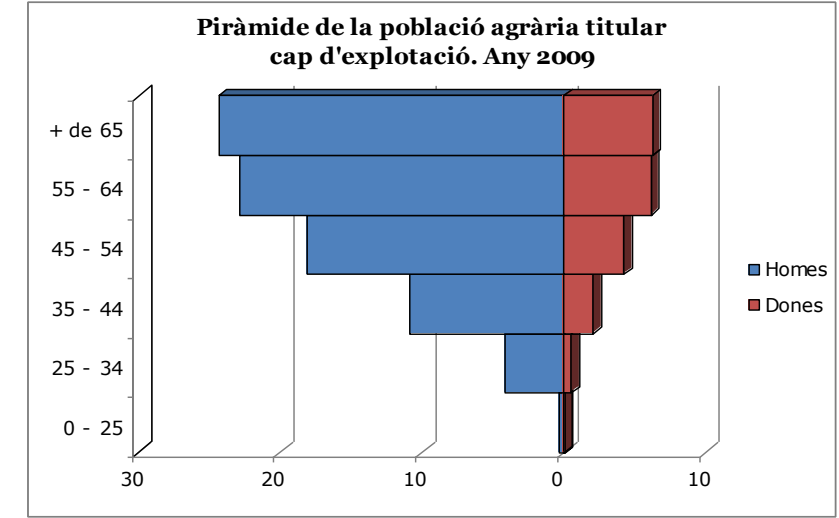
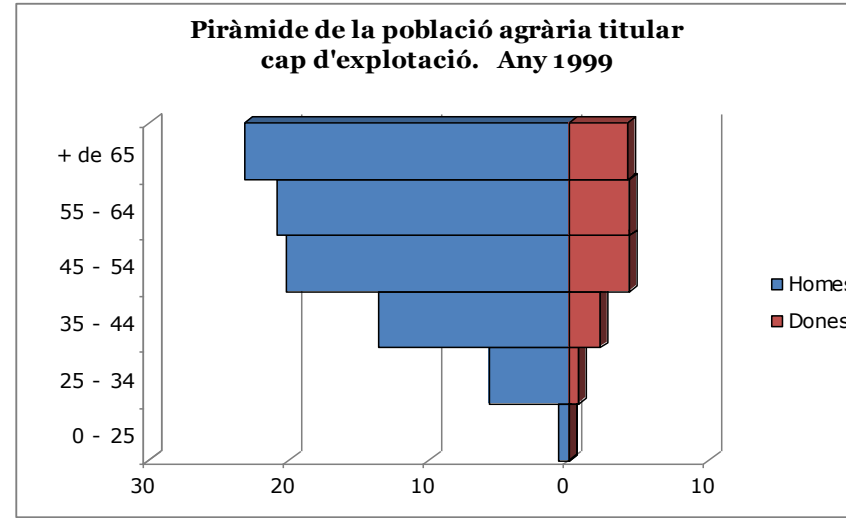
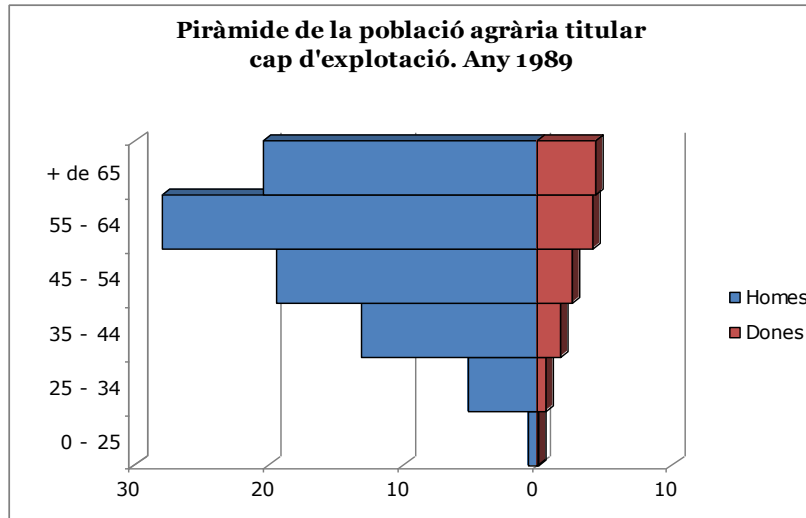
Gràfic 1. Caps d'explotació per edat i formació (2009)

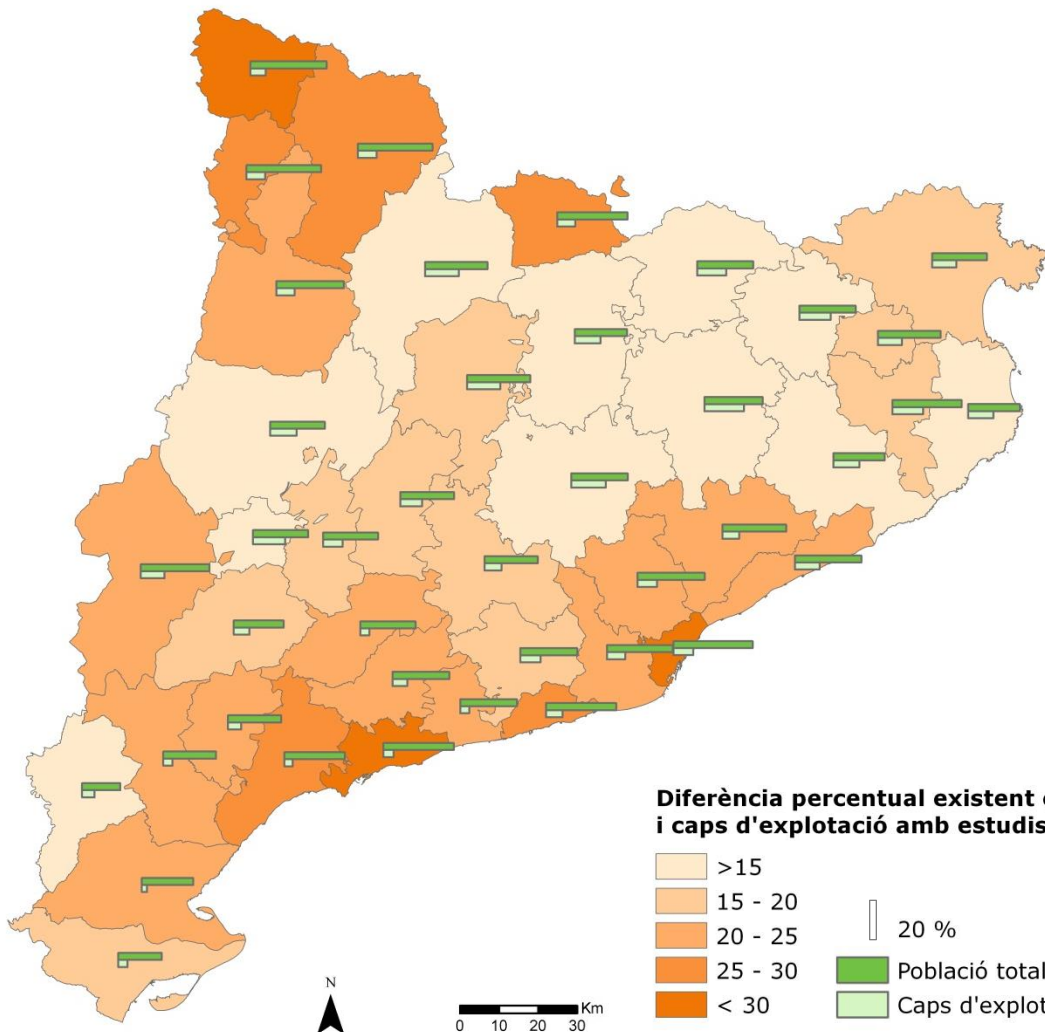
Gràfic 2. Caps d'explotació per edat i formació (%) (2009)

La formació agrària a Catalunya

Mapa 2 . Nivell de formació de la població catalana (2001) i dels caps d'explotació (2009)

Segons les dades oficials, la mitjana de caps d'explotació amb formació exclusivament pràctica al camp de Tarragona és del 86% i a les terres de l'Ebre, del 85%. En canvi, a les comarques de Girona és del 79%, sobretot per la important presència de caps d'explotació amb estudis universitaris, i a Ponent, de només el 74%. En qualsevol cas, sí que sembla complir-se en general una relació bastant directa entre les comarques amb més pes agrari i les que presenten una major formació dels caps de les explotacions. En aquesta diferenciació segurament hi deu tenir a veure la continuïtat de generacions més joves, per les millors perspectives econòmiques.

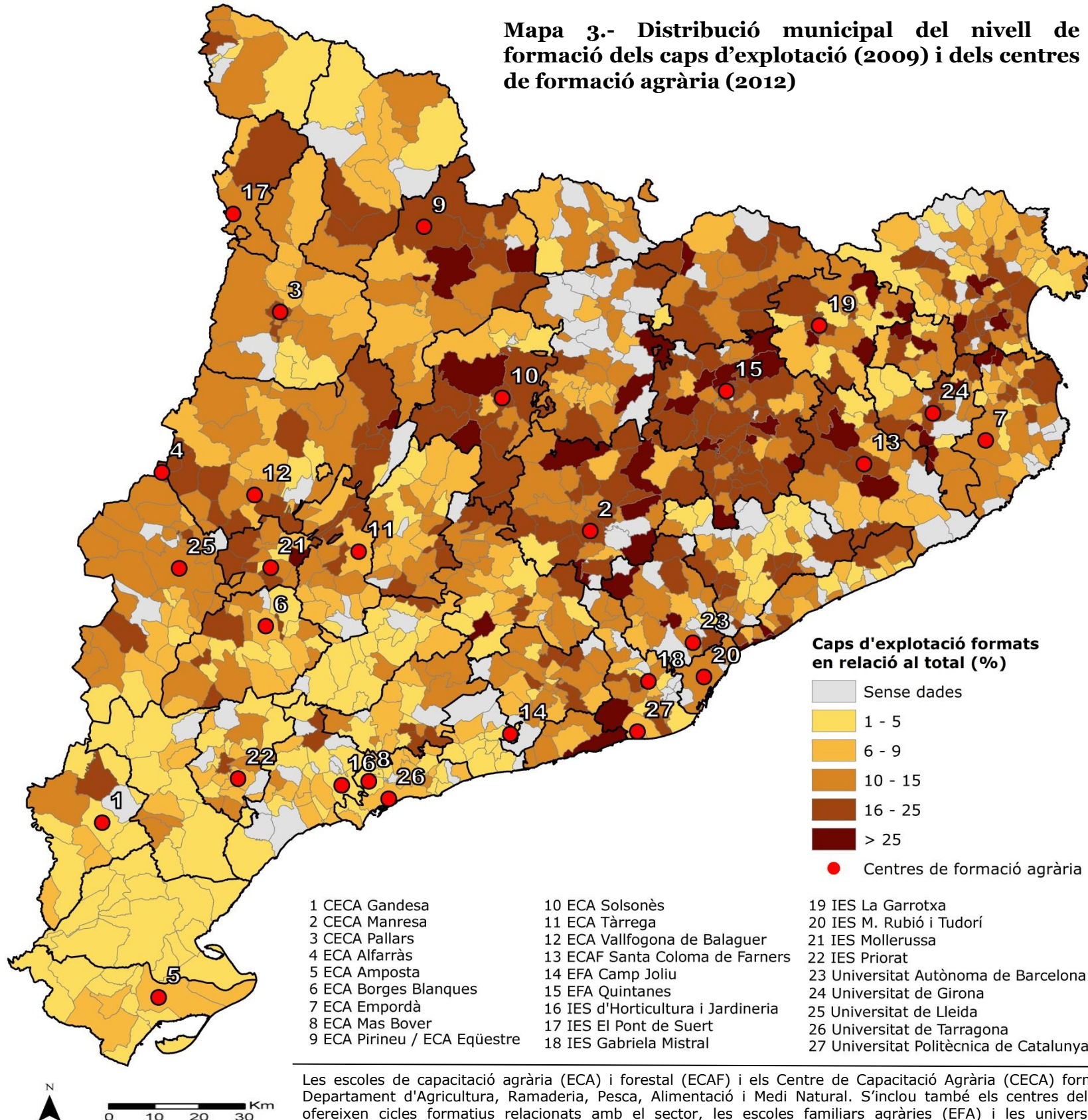
Comparant les dades de formació superior dels caps d'explotació amb les del conjunt de la població (mapa 2), podem observar uns valors més baixos del percentatge d'agricultors amb estudis superiors respecte al conjunt de la població. Ara bé, no obstant l'envelliment que comentàvem anteriorment dels caps d'explotació, els valors no estan excessivament allunyats. Únicament es desvincula de la dinàmica general la franja sud del Principat. Novament trobem un comportament diferenciat a les Terres de l'Ebre i a les comarques del Camp de Tarragona. El percentatge de formació superior del conjunt de la població supera amb escreix el dels caps d'explotació, que obtenen els registres més baixos del territori català (4,1% i 5,4%, respectivament, d'agricultors amb un nivell de formació superior). Aquestes dades s'allunyen força de la mitjana catalana, superior al 10%. Destaca el fet que les deu comarques amb el percentatge més baix en formació superior dels agricultors són de la província de Tarragona.

La resta del Principat presenta una situació que difereix lleugerament de l'anterior. Diverses comarques centrals, gironines i de Ponent són les que presenten els percentatges més elevats pel que respecta a la formació superior dels caps d'explotació. En aquests àmbits territorials les xifres són superiors a les mitjanes catalanes, i la proporció entre la formació superior dels caps d'explotació i la del conjunt de la població també és més semblant. En canvi, en l'àmbit metropolità de Barcelona s'observa una major desigualtat entre la formació dels agricultors i la del conjunt de la població. En aquest cas, però, és la major proporció de població amb formació superior la que produeix la diferència.

Març de 2013
www.cdr.udl.cat

La formació agrària a Catalunya

Mapa 3.- Distribució municipal del nivell de formació dels caps d'explotació (2009) i dels centres de formació agrària (2012)

Quines podrien ser, les eventuais causes d'aquesta distribució? En primer lloc, com hem dit, la piràmide d'edats de la població dels titulars caps d'explotació agrària. Els grups d'edat més joves tenen millor formació que els grups més vells. Si observem la piràmide de població dels caps d'explotació, i la seva evolució, es pot constatar l'elevadíssim grau d'envelliment. Més de la meitat dels titulars tenien, l'any 2009, 55 anys o més; és a dir, havien nascut abans de 1954. Per a la major part d'aquest contingent, la dedicació a l'agricultura no va ser una elecció sinó la imposició d'una tradició familiar en la qual els estudis tenien poca cabuda.

En segon lloc, hem de comentar les limitacions de la font mateixa, que només permet obtenir dades de formació dels caps d'explotació. És molt probable que en alguns casos l'explotació tingui algun membre amb estudis de grau superior. Ara bé, la reticència existent entre molts agricultors a traspasar la titularitat de l'explotació pot condicionar, a la baixa, les dades de formació.

Finalment, un tercer element que sembla que condiciona el grau de formació és l'existència o la manca de centres que ofereixin aquesta formació. En efecte, com es pot observar en el mapa 3, les comarques amb més municipis amb una formació per sobre de la mitjana catalana (situada en el 9%) són els que tenen centres formatius lligats a l'agricultura: Bages, Osona, Solsonès i les comarques del pla de Lleida. En canvi, en les comarques sense aquests centres, el percentatge d'agricultors amb estudis superiors és més baix: Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Conca de Barberà, Pallars Sobirà o Cerdanya en són alguns exemples.

Daniel Paül, Iban Tarrés, Joan Ganau

Departament de Geografia i Sociologia – Universitat de Lleida

Fonts d'informació:

- Dades dels anys 1989, 1999 i 2009; Cens agrari
- Dades 2001; Cens de població
- Centres de formació agrària; Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (2012)
- Aldomà. Ignasi (2009) *Atles de la nova ruralitat* Lleida, Fundació del Món Rural

Març de 2013
www.cdr.udl.cat

Universitat de Lleida
Càtedra Repsol de Competitivitat i Desenvolupament Regional

Les escoles de capacitació agrària (ECA) i forestal (ECAF) i els Centre de Capacitació Agrària (CECA) formen part de la xarxa d'escoles del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural. S'inclou també els centres del Departament d'Ensenyament que ofereixen cicles formatius relacionats amb el sector, les escoles familiars agràries (EFA) i les universitats amb facultats d'agrònoms o relacionades directament amb la producció agrària. Font: actualització de l'*Atles de la nova ruralitat*